ÜREYHUKUK

TÜRK HUKUKUNDA NİTELİĞİNE GÖRE VADE TÜRLERİ

19.08.2022

Yazarlar: Sema Çelebi, Serdarhan Güler

Her bir vade türü; borcun muaccel hale geldiği anın, borçlunun temerrüde düşme anının ve borçlunun temerrüde düşmesi halinde seçimlik hakların kullanılması için gerekli olan koşulların sağlanıp sağlanmadığı gibi hususların belirlenmesi açısından kendine özgü özelliklere ve sonuçlara sahiptir. Niteliğine göre vade türlerini, belirsiz vade, belirli vade ve kesin vade olarak ifade edebiliriz. Ticari yaşamda vadeden doğan oldukça fazla uyuşmazlık bulunmasına rağmen bazı Yargıtay kararlarında dahi bu konuyla ilgili olarak net ve kesin belirlemeler yapılmadığı tespit edildiğinden ekibimizce niteliğine göre vade türleri hakkında kısaca bir bilgi notu hazırlamanın faydalı olacağına kanaat getirilmiştir.

1- Vadelere Genel Bakış

Türk Borçlar Kanunu'nun 90. maddesi uyarınca *"ifa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur"*. Bununla birlikte borcun ifası için ileri tarihte bir zaman belirlenmişse, borç kararlaştırılan zamanın gelmesi ile muaccel olacaktır.

Bilindiği üzere TBK madde 117'nin 1'inci fıkrasında muaccel bir borcun borçlusunun, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşeceği düzenlemesi yer almıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise borcun ifa edileceği günün taraflarca birlikte belirlenmiş olması halinde belirlenen günde ihtara gerek olmaksızın borçlunun temerrüde düşeceği düzenlenmiştir.

2- Belirsiz Vade Nedir?

Belirsiz vade, sözleşmede ifa zamanı kararlaştırılsa da bunun belirli bir güne işaret etmediği durumlarda söz konusu olur. Yargıtay doğrudan tarih tespit edilemediği hallerde belirsiz vadenin varlığını kabul etmektedir. Mesela vadenin bir kişinin ölümüne bağlanması halinde o kişinin er veya geç öleceği kesindir, ancak ölümün tam vakti bilinemez. Ancak burada önemli olan nokta, vade olarak belirlenen olgunun ne zaman gerçekleşeceği belli olmasa da bu olgunun gerçekleşeceğini kesin olarak ifade edebilmek gerektiğidir. Mesela tarafların ödemeyi anne karnındaki bir çocuğun doğumuna bağlaması halinde çocuğun doğup doğmayacağı

kesin olarak bilinemeyeceğinden burada taraflar kararlaştırdığı şeye *"vade"* denmişse de bir vadeden ziyade "koşul" olduğunu ifade edebiliriz. Belirsiz vadenin söz konusu olduğu hallerde, borcun ifa edileceği zaman, muayyen (belirli) halde olmadığı için, TBK m 117 gereğince borçluyu temerrüde düşürmek için temerrüt ihtarında bulunulmalıdır.

3- Belirli Vade Nedir?

Taraflarca ifa zamanının belirli bir zaman dilimi olarak tayin edildiği hallerde, *"belirli vade*" söz konusudur. *"10 Ağustos 2022"* ya da *"sözleşmenin imzalanmasından itibaren altı ay sonra"* şeklinde kararlaştırılan vadeler, *"belirli vade"* niteliğindedir. Belirli vadede borçlu borcunu ifa etmesi gerektiği tarihi tayin edebildiği için belirli vadeli işlemlerde borçluyu temerrüde düşürmek için temerrüt ihtarına gerek bulunmamaktadır. Ancak karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde temerrüde bağlı seçimlik haklardan olumlu zarar tazmini veya sözleşmeden dönme seçeneklerinden birisinin seçmek isteyen alacaklının TBK m. 124/1'de belirlenen süre verilmesini gerektirmeyen durumu yoksa öncelikle borçluya uygun bir mehil (önel) vermesi gerekmektedir. Belirli vadenin aşağıda değineceğimiz kesin vade ile farkı da bu noktada oluşmaktadır.

4- Belirlenebilir Vade Nedir?

Kararlaştırılan ifa zamanının, sözleşme kurulduğu sırada hangi güne denk geldiğinin bilinmemesi; ancak daha sonra meydana gelecek bir olaya bağlı olarak net bir tarihin ortaya çıkacak olması durumunda belirlenebilir vadenin varlığından bahsedilebilecektir. Örneğin *"teslimden itibaren 10 gün içinde tadilatın yapılacağı"*, *"faturanın kesilmesinden itibaren 10 gün içinde ödeme yapılacağı"* gibi anlaşmalarda sözleşme kurulduğu sırada borcun ifasının ne zaman yapılacağı belirli değildir; ancak gerçekleşmesi beklenen olgunun gerçekleşmesi üzerine süre hesap edilebilir hale gelmektedir.

Sözleşme kurulduktan sonra ve ifadan önce, borcun ne zaman ifa edileceğinin kesin olarak tespit edilebildiği hallerde vadenin belirli mi sayılacağı yoksa belirsiz mi sayılacağı tartışmalı bir durumdur. Bu konuda doktrinde bir görüş birliği olmadığı gibi Yargıtay da benzer durumlar için birbirinden farklı kararlar vermektedir. Bir görüşe göre belirli vade, sözleşmenin kuruluş anına göre tayin edilmelidir. Bu görüşe göre vade sözleşme kurulduğu anda belirli veya kesin olarak hesaplanabilir bir tarih ise, belirli vade söz konusu olacaktır. Çünkü ihtar gereğinin ortadan kalkması için, borçlunun daha işin başında, sözleşme kurulduğu anda ifa zamanını açık ve kesin olarak tayin edebiliyor olması gerekir. Bu nedenle ilk görüşe göre belirlenebilir vadenin söz konusu olması halinde borçlunun temerrüde düşürülmesi için belirsiz vadede de olduğu gibi ihtara gerek duyulur. Diğer görüşe göre belirlenebilir vadenin varlığı halinde imza halinde ifa günü belli olmasa bile sözleşmenin kurulmasından sonraki süreçte kesin ve açık bir şekilde belirli hale gelmesi, belirli vadenin varlığı için gerekli ve yeterlidir. Bu nedenle ikinci görüşe göre borçlunun temerrüde düşürülmesi için ihtara gerek duyulmayacaktır.

Belirlenebilir vadeye ilişkin ifade edebileceğimiz diğer bir husus da TTK madde 1530/II uyarınca düzenlenen *"Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerde, alacaklı, kanundan veya sözleşmeden doğan tedarik borcunu yerine getirmiş olmasına rağmen, borçlu, gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâller hariç, sözleşmede öngörülmüş bulunan tarihte veya belirtilen ödeme süresinde borcunu ödemezse, ihtara gerek olmaksızın temerrüde düşer"* hükmüne ilişkindir. TBK m 117/II, c 1 anlamında belirli vadenin söz konusu olup olmadığı ise, yukarıda izah edildiği üzere tartışmalıdır. Oysa TTK 1530 hükmü ile gerek belirli vade gerekse sonradan belirli hale gelen vade halleri bakımından ihtara gerek olmaksızın temerrüdün gerçekleşeceği hükme bağlanmaktadır. TTK, TBK'ye göre özel kanun niteliğinde olduğundan bu hususun altını çizmek isteriz.

5- Kesin Vade Nedir?

Kesin vade belirli vadenin bir türüdür. Bütün kesin vadeler aslında aynı zamanda belirli vadedir, ancak her belirli vade, kesin vade niteliğinde olmayabilir. Borcun belirli bir vadede veya belirli bir süre içinde ifa edilmesinin ve bu tarihten ya da sürenin dolmasından sonra yapılacak ifanın mutlak surette kabul edilmeyeceğinin kesin olarak kararlaştırıldığı vade türüne "kesin vade" adı verilir.

Kesin vadeli işlemlerde hem ihtarda bulunmaya hem de seçimlik haklardan yararlanmak için mehil (önel) vermeye gerek yoktur. Nitekim bu husus *"Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmeler*" başlığının altında *"Süre Verilmesini Gerektirmeyen Durumlar"* başlıklı TBK m. 124'ün birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenmiştir. İlgili maddenin ikinci fıkrasında *"Borçlunun temerrüdü sonucunda borcun ifası alacaklı için yararsız kalmışsa."* süre verilmesinin gerekmeyeceği düzenlenmiştir. Örneğin nikâh törenlerinde fotoğraflarının çekilmesi için fotoğrafçıyla anlaşan bir çiftin fotoğrafçının nikâh saatinde orada bulunmaması nedeniyle artık bu edimin yerine getirilmesinde en ufak bir yararları dahi bulunmamaktadır. İlgili maddesinin üçüncü fıkrasında ise *"Borcun ifasının, belirli bir zamanda veya belirli bir süre içinde gerçekleşmemesi üzerine, ifanın artık kabul edilmeyeceği sözleşmeden anlaşılıyorsa."* süre verilmesinin gerekmeyeceği düzenlenmiştir. Bu olaya örnek olarak bir düzenek hazırlanılarak ve masrafa girerek çeşitli hazırlık işlemleri yapılarak fabrikadan taşınılacak mallar için en geç belli bir tarihe kadar malların taşıyıcı firma tarafından teslim alınması edimidir.

Sonuç olarak;

Yukarıda detaylı biçimde izah edilmiş olduğu üzere her bir vade türü; borcun muaccel hale geldiği anın, borçlunun temerrüde düşme anının ve borçlunun temerrüde düşmesi halinde seçimlik hakların kullanılması için gerekli olan koşulların sağlanıp sağlanmadığı gibi hususların belirlenmesi açısından kendine özgü özelliklere ve sonuçlara sahiptir. Bu nedenle her ne kadar kesin vade, belirli vadenin bir türü olsa dahi Yargıtay'ın belirli vade ile kesin vade kavramlarını birbirine eş anlamlı kavramlar gibi kullanılmasının hatalı olduğu kanaatindeyiz. Yazmış olduğumuz bu bilgi notu ile ticari hayatta sık sık karşılaşılan vade hakkında kısaca bir bilgilendirme yapılmıştır. Özellikle sözleşmelerin hazırlanması aşamasında vadeye ilişkin düzenlemelerin sonradan farklı bir durumla karşılaşmamak adına özenle hazırlanması gerektiğini belirtmek isteriz.

ÜREYHUKUK

İsmail Paşa Sok. No: 77
34718 Koşuyolu, Kadıköy/İstanbul
Tel : +90 0216 327 27 00 pbx
Faks : +90 0216 327 27 44
https://www.urey.av.tr

Bu bilgi notu ve varsa ekleri, sadece bilgilendirme amacıyla tarafınızla paylaşılmıştır. Bu bilgi notu, uygun yasal tavsiye olmaksızın herhangi bir özel durumda veya somut olayda uygulanmamalıdır. Bu bilgi notu, diğer internet adreslerinin linklerini içerebilir, ÜreyhukuK kendisine ait olmayan web sitelerinden hiçbir şekilde sorumlu değildir ve herhangi bir web sitesi ile ilgili bilgileri, içeriği, sunumu veya doğruluğu onaylamaz, açık veya zımni herhangi bir garanti vermez. Bu bilgi notunun telif hakları ÜreyhukuK'a ait olup işbu bilgi notu ÜreyhukuK'un önceden yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz, çevrilemez ve değiştirilemez.